

Aino Valli 1902–1987

Syyskuun 22. päivänä kuoli Iitin Vuolenkoskella entinen normaalilyseon lehtori Aino Valli (o.s. Oksanen). Hän oli syntynyt Iitissä 16. syyskuuta 1902, tullut ylioppilaaksi 1921, suorittanut filosofian kandidaatin tutkinnon 1925 ja saanut maisterin arvon 1927.

Aino Valli opetti suomen kieltä (ja historiaa) monissa oppikouluissa, mm. Kokemäen yhteiskoulussa, Viipurin klassillisessa lyseossa, Jyväskylän yhteis-

lyseossa, Kouvolan lyseossa, Helsingin lyseossa, Kruununhaan keskikoulussa ja viimeksi vuodesta 1960 Helsingin tyttönormaalilyseossa, josta jäi eläkkeelle vuosikymmenen lopulla.

Aino Vallin ihanteellinen mielenlaatu ilmeni paitsi opetustoimessa myös hänen tutkijanpersoonallisuudessaan ja harrastuksissaan. Nuoruudessaan hän osallistui aktiivisesti ylioppilasjärjestöjen toimintaan ja heimotyöhön, sittemmin Lotta Svärd-järjestön, kotiseutuyhdistysten ja oman alansa yhdistysten ja seurojen, mm. Kotikielen Seuran, toimintaan. Hänelle myönnettiin vapaussodan muistomitali 1918 ja talvisodan muistomitali 1941.

Aino Valli julkaisi Virittäjässä seuraavat kirjoitukset: »Sanastonkerääjän kokemuksia» (1924), »J. Linnankosken ”Jeftan tyttären” synnystä» (1925), »Vanhain iittiläisten joulutavoista» (1926) sekä »Taiat, uskomukset ja taianomaiset parannustavat Iitin-Jaalan murrealueella» (1929). Hänen muusta kirjallisesta toiminnastaan mainittakoon kirjoitukset Äidinkielen opettajain vuosikirjassa, muissa aikakauslehdissä sekä sanomalehdissä.

Suomen kielen tutkijat muistavat Aino Vallin ennen muuta kaakkoishämäläisten Iitin ja Jaalan murteiden sanastajana. Hän oli Sanakirjasäätiön kenttärääjänä 1924–30, ja hänen kokoelmansa käsittää yli 43 000 sanatietoa. Hänen sanalipuistaan kuvastuu vanhakantainen Iitin seudun murre, samoin kerääjän hyvä paikallisten olojen ja kansatieteellisten seikkojen tuntemus ja harrastus. Aino Valli saattoi vielä valita kielimestarinsa eli kielenoppaansa viime vuosisadan puolivälin tienoilla syntyneistä. Keuruperiaatteitaan hän on valaissut mm. seuraavasti:

»Esimerkkilauseet sisältävät kansatieteellisiä tai muita tietoja. Olen koettanut välttää jokaista esimerkkilauseetta, joka antaisi asiallisesti väärän tiedon. Kaikkiin esimerkkilauseiden ja lausejaksojen tietoihin saa siksi suhtautua yhtä luottavasti tai epäluottavasti kuin kerääjän antamiin yleiskielellä (tai sen tapaisella!)

Katsauksia

esitettyihin.» Näin ankaraa totuudellisuuden vaatimusta tuskin muut ovatkaan kielenoppaalle asettaneet! Aino Valli ylistää kaunopuheisesti kielimestareitaan: »Sanastustyön juhlahetkiä on loistavain äly- ja muistivanhusten puhuttaminen. Äly on kirkas kuin lähdevesi, se huomioi kaikkea, tekee huvittavia vertailuja. Muisti on sees kuin pilvetön taivas. Ei mitään sameata menneisyydessä, kaikki on selvää kuin parhaillaan eletävä hetki. Illoin takkatulen loimotessa muisti näyttää mieluummin vaeltavan entisyyteen. Se sukeltaa kahdeksankymmenen vuoden taa ja kuvaa mitä kiintoisimpia kansatieteellisiä totuuksia. Sanat räiskyvät kuin valtaisan lekon kypenet. Sanat sellaiset, joita tuonoin käytettiin ja jotka varkain muistojen heruttamana pulpahtelevat esiin yllyttäen kertojan yhä uusiin paljastuksiin. — — .

Sanastuksen surunhetkiä ovat noiden samain vanhusten sammumiset. — — Saa kymmenesti selittää kysymystä, jota ennen tuskin oli ennättänyt lopettaa. Huumori on kadonnut. Harvoin hymy poskipieliä kirkastaa. Älyniekasta on tullut ali- tai keskitason vanhus, joka valittelee vaivojensa paljoutta, jonka järki ei enää jaksa kiittää oman minän ulkopuolisissa asioissa. ”Multa-Tokko lähetelee terveisiä” tai ”maa vetää”, kuten he itsekin sanovat.»

Aino Vallin oma tutkijanote ei vanhuudessaakaan herpaantunut. Hän laati keräämänsä murreaineiston pohjalta enimmälti eläkevuosinaan Iitin murteen sanakirjan. Tämä käsikirjoitus on laajin pitäjänmurteen sanakirjoistamme. Sitä on Iitin kunta kirjoituttanut puhtaaksi tähän mennessä runsaat kolmetuhatta sivua (aakkosväli $a-p$), ja tarkoitus on, että ainakin osa kirjasta ilmestyy Iitin 350-vuotisjuhlien kunniaksi parin vuoden kuluttua. Tämä Iitin kansankielen ja -perinteen sanakirja, johon Aino Valli on sisällyttänyt myös etymologisia vertailuja, on paitsi vanhan murteen ja entisten kielimestarien myös tekijänsä pysyvä muistomerkki.

JAAKKO SIVULA